

Во овој број од рубриката Диоптер во кратки црти ќе ги изложиме поважните етапи од развојот во периодот на адолесценција или пубертетот, со што на родителите ќе им овозможиме полесно да ги воочат границите меѓу нормалните појави и појавите кои водат до застранување. Што всушност претставува пубертетот и кога се јавува?

НОРМАЛНОТО И ДЕВИЈАНТНОТО ВО ПУБЕРТЕТОТ

Пишува:

Елизабета АНДОНОВСКА,
психолог

Адолесценцијата е период на созревање или премин од незрело дете во зрела личност. Како и секоја трансформација и оваа е исполнета со бури и молњи. Овој период ги опфаќа биолошките, психолошките и социјалните промени. Карактеристично е што во овој период е назначен интересот за секс, што воедно е и опасност, поради што во овој период постои биолошка можност детето да има свое дете. Стануваат помудри и посостигнати во своите однесувања. Исто така, зголемена е и нивната независност, како и оттуѓувањето од родителите што е заменето со идентификација или припадност на групата. Категоризацијата за точниот период е тема на многу светски психолози, а за некакви стандардни граници се спомнуваат следниве: рана, средна и доцна адолесценција. Раната адолесценција почнува од 11 до 14 години, средната од 15 до 18 години, и доцна од 19 до 21 година, која, пак, во нашата средина е адаптирана и кон образовниот систем. Често пати родителите кои не се запознати со промените кои настануваат во овој период понекогаш креваат непотребна паника. Но, исто така, вакви заблуди можат да се случат и тогаш кога некои родители и девијантните промени кај своите деца им ги припишуваат на пубертетските промени. И во двата случаја можат да се направат грешки кои родителите можат подоцна скапо да ги платат.

Адолесценцијата е период на брзи промени во расположението со внатрешни конфликти и нагласена потреба за кавги со околината; бунтовност, најчесто без причина; испитување и експериментирање со границите на бес-

мртноста; радозналост и истражување на светот. Често пати родителите забораваат кога тие биле деца и понекогаш не ги препознаваат во нив и своите пубертетски однесувања. Многу често децата во потрага по својот идентитет знаат да бидат драстично упадливи во стилот на облекување, музиката која ја слушаат и начинот на кој се однесуваат. Некои родители, поради неприфаќањето на стилот на детето во овој период, знаат премногу агресивно да го наметнат својот стил, со што кај тие деца доаѓа до фрустрација, и во одредени случаи реагираат со прифаќање на наметнатиот родителски стил, што многу често подоцна прават истите тие деца да се чувствуваат како да се во туѓа кожа.

Може да се случи поагресивните или бунтовни деца по ниедна цена да не го прифатат исфорсираниот наметнат стил од родителите што, исто така, претставува опасност тие да ѝ се приклонат на групата, односно да направат идентификација на група која полесно ќе ги прифати нивните егзибиционистички потреби и да дојде сепак до нешто што подоцна ќе значи опасност во однесувањето на детето.

АДОЛЕСЦЕНЦИЈА И ПОЛОВ ИДЕНТИТЕТ

Еден од многу важните моменти во овој период е половиот идентитет. Нормално е во овој период да дојде до значајни промени на физичкиот изглед, како и на друштвените и моралните норми во однесувањето, осамостојувањето и преземањето на одговорноста од страна на младиот човек. Во овој период многу често доаѓа до отстапки

од нормалниот развој. Нарушувањето во половиот идентитет е специфичен психопатски облик, кој се поврзува со неуспешна интеграција на психолошките процеси во прифаќањето на својот пол, половите улоги т.е. машкоста или женственоста.

Најчестите манифестации на ова нарушување настануваат во доцната адолесценција и се карактеризираат со: интензивен страв, депресивни осамувања, суицидни идеи, како и промени во исхраната и сонот. Во еден случај младите ги избегнуваат личностите од спротивниот пол, а во друг се впуштаат во бројни хетерогени врски. Особено важна улога во овој период игра семејството. Во некои семејства доаѓа до промена на улогата на родителите кон децата, по што тие прават и погрешна идентификација. Често пати машките деца во присуство на предоминантна мајка а инфериорен татко почнуваат да ја имитираат мајката и да се однесуваат како неа. Во моментот кога момчето ќе сфати дека сите други жени не се како неговата мајка и сите други мажи не се како неговиот татко правилно ќе го насочи половиот размер. Но, ако тоа не се случи може да дојде до големо нарушување во прифаќањето на сопствената машкост.

Има семејства во кои таткото управува со челична рака и сите дома ги третира како објекти. Мајката е нежна, но сосема неефикасна затоа што на ќерката не ѝ нуди сигурност и заштита. За да ја отстрани опасноста која мајката секогаш ја чувствува од таткото и почнува да го имитира неговото агресивно однесување, со што се губи примерот за машки идентитет, што е сосема неизвес-

КАКО РОДИТЕЛОТ ДА СИ ПОМОГНЕ САМ НА СЕБЕ

1. Една од најважните лекции е да се прифати природноста на пубертетот. И да се научат децата дека секое однесување има и свои последици, и дека треба да ги преземат одговорностите од нив.

2. Останете имуни на давањето совети, освен ако адолесцентот тоа го бара од вас. Еден родител рекол: Што помалку совети давам, тој повеќе сака да разговара со мене.

3. Прифатете го одделувањето. Со развојот на сопствениот идентитет во периодот на пубертет доаѓа и до природно одделување на детето од родителот, што не значи и изолирање. Тоа е само цел да се воспостави независност.

4. Пуштете го адолесцентот да размислува сам за себе. Нека ве смири фактот дека домот е сигурно место каде што може детето да ги дефилира своите фрустрации, да ги среди мислите и да ги сфати промените за сопствениот живот.

5. Очекувајте и недоследност од вашиот адолесцент. Тој минува низ премногу емоционални, физички и хормонални промени, кои се природни за овој дел од развојот.

6. Дајте му на својот адолесцент можност да биде сам кога тоа ќе му е потребно.

7. Дозволете му на адолесцентот да преземе дел од грижата. Ако вие за сè се грижите наместо него, тој никогаш нема да стане одговорен.

Ако семејните правила отворено се изложат и се дозволи да се разговара со нив, често пати може да се избегне кавгата меѓу родителот и адолесцентот. Наредбите не помагаат во развојот на адолесцентот. Обидете се правилата во домот и семејството да ги носите заеднички со адолесцентот. Многу често настануваат проблеми кога детето ќе оди на студии или, пак, кога ќе замине на летување без родителот или на отслужување на воениот рок. Потребно е да се нагласи и тоа дека нарушувањето на половиот идентитет во адолесцентната фаза може да биде од минлив карактер и да се смета дека тој е правилно идентификуван кога ќе се надминат пречките на кои детето ќе наиде во својот развој.

но како подоцна ќерката ќе го изгради својот полов идентитет.

ЗА ШТО НАЈЧЕСТО РОДИТЕЛИТЕ И АДОЛЕСЦЕНТИТЕ СЕ ВО НЕДОРАЗБИРАЊЕ?

Недоразбирањата обично се јавуваат околу едноставни работи, како што се, изведувањето на секојдневните обврски, околу финансиите или нивниот изглед. Исто така, чести се недоразбирањата околу семејните односи, училиштето, зборувањето на телефон, излегувањата, љубовните авантури, пријателите и сексуалното однесување. Адолесцентите чувствуваат константна напнатост меѓу потребата да останат блиски со своите родители и со сфаќањата дека сепак тие можат да бидат и независни од нив.

Кога кавгите меѓу родителите и децата во адолесценцијата се понагласени?

Една од нормалните појави во овој период е и развивањето на сопствениот идентитет и обликувањето на сопствените ставови и раздвојувањето од родителските. Исто така, адолесцентот почнува да ги согледува грешките на родителот и сè почесто сфаќа дека тие секогаш не се во право, односно почнува да прави деидеализација на родителот. Сè тоа се последици од промената на начинот на мислењето, кој се одвива во текот на адолесценцијата. Тогаш адолесцентот станува поапстрактен и логичен и стануваат сè позаинтересирани за концептите, како што се правда и права. Тие промени во начинот на размислувањето овозможуваат адолесцентите да го пре-

испитаат и родителскиот авторитет и нивните ставови. Судирот меѓу родителите и децата обично се темели на различни начини на кои родителите и нивните деца ги разбираат и ги дефинираат семејните правила и случувања. Адолесцентите често сметаат дека голем број нешта треба да бидат по нивни избор а не наметнати од родителите, како што и најчесто во нашето социјално опкружување се прави. На пример, родителот би рекол - додека си под мојот покрив твојата соба мора да биде чиста. Адолесцентот би одговорил - тоа е моја соба, па затоа ќе биде таква каква што сам јас.

Зошто кавгите предизвикуваат проблем?

Расправите имаат тенденција да се зголемат во текот на раниот пубертет од 11 до 14 години, па дури и до средината на адолесценцијата, односно од 15 до 18 години, а нагло се намалуваат во текот на доцната адолесценцијата од 19 до 21 година.

Што значи кавгата меѓу родителите и децата за нивниот однос?

Наспроти фактот дека родителите и адолесцентите често се караат, тоа обично и не го загрозува нивниот однос. Всушност, многумина од нив за своите родители зборуваат со воодушевувања и љубов и покрај тоа често пати знаат со нив да влезат во судир. Кавгите во овој период се сметаат за нормален процес во растењето на децата и тие секојдневно го прават детето да станува сè понезависно и да се чувствува самоуверено.

НЕКОИ ОД ТЕХНИКИТЕ ЗА СООЧУВАЊЕ СО ПРОБЛЕМИТЕ

Иако некои родители би сакале нивното адолесцентно дете да порасне преку ноќ, тие сепак гледаат дека тоа не е можно. Ќе посочиме неколку идеи кои ќе им помогнат на родителите и на адолесцентот на патот на нивното растење.

-Родителот да ги прифати потребите на адолесцентот што натаму ќе му помогне да биде и од поголемо влијание на детето.

-Родителот да се обиде да се однесува како адолесцентот, со што ќе ја избегне веројатноста на детето да забеге во деликвентно однесување.

-Недоразбирањето да се прифати како позитивна помош во намалување на непријателството. Решавањето на кавгата не е лесна задача, но зависи од тоа како родителот ќе одлучи да се носи со неа и со што желбата судирот да се реши на позитивен начин може да биде и добронамерен во крајниот исход на проблемот.

